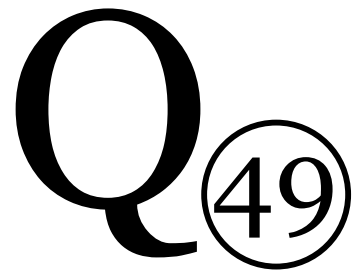

Q 49

pràctiques crítiques i emancipadores
en l'educació al llarg de la vida

A. Malysheva 2020

Quaderns d'Educació Contínua

pràctiques crítiques i emancipadores en l'educació al llarg de la vida

Editors

Iolanda Corella Llopis
i pep aparicio guadas

Consell de direcció i coordinació

Tere Vila, Encarna Such Cardona, Juanma Sanchis Marqués, M. Nieves Roselló, María José Picher, Carlos Pallarés, Rosa Navarro, Pascual Múrcia Ortiz, Dolors Monferrer Ferrando, Rosa M. González Conca, Goio Fidel Sarmiento, Manuela Fuentes Martínez, Lorena Ordiñana Pérez, Marta Malet Carol, Míla Grau Alepuz, Loles Martínez Cebrián, María Gabarda Riofrío, Francisca Borox López, Isabel Aparicio Guadas

Consell de redacció i assessorament

Antonia de Vita (UNIVR), Dolors Vinyoles (Escola de la Dona-Diputació de Barcelona), Inma Vilatersana, Jordi Vallespir (UIB), Antoni Tort (UVIC), Joan M. Senent (UV), Manuel Rodríguez (UV), José Ignacio Rivas (UMA), Piergiorgio Reggio (UNICATT), Cruz Prado (ULASALLE), Anna Maria Piusi (UNIVR), Agustí Pascual (UV), Isabel Redaño Francés (IPF), Sebas Parra (UdG), Josep Mª Navarro i Cantero (LFCOOP), Peter

Mayo (UM), Vicent Mas (UA), Ángel Marzo (UB), Manel Martí Puig (UJI), Fernando Marhuenda (UV), Fernando López Palma (UB), Licínio C. Lima (UMINHO), Colin Lankshear (JCU), Michele Knobel i (MSU), Francese Hernández Dobon (UV), Francisco Gutiérrez i (ULASALLE), Anna Gómez (UVIC), Paula Guimarães (UL), Pep Lluís Grau, Gloria Díaz (UB), Joan Colomer (UdG), José Clovis Azevedo (Centro Universitário Metodista IPA), Rafa Castelló (UV), Isabel Carrillo (UVIC), Marián Aleson Carbonell (UA), Xavier Besalú (UdG), Antonio Benedito (UV), José Beltrán Llavador (UV), Clara Arbiol González (UV), Vicent Aparicio (UV), Marina Aparicio Barberán (IPF), Consol Aguilar (UJI), David Abril (UIB), Loris Viviani (IPF), Mariola Aparicio Cortés (EOI Xàtiva), Mercè Morey (UIB), Diego Morollón (IPF), José R. Belda Medina (UA), Eduardo Carbonero Martínez (epAlv), Magdalena Balle Garcia (CEPA Son Canals, Illes Balears), Maira Tavares Mendes (Universidade Estadual de Santa Cruz, UESB)

Correcció i traducció

Joaquín Martínez Ortiz

Disseny i maquetació

gap

Quaderns d'Educació Contínua ☆ 49

Estiu 2023 · 18 €

Títol: El encuentro I
Autor: Angela Malysheva
Tècnica: Aquarel·la
Dimensions: 300x400 mm
Any: 2020

Quaderns d'Educació Contínua. Nova etapa

Redacció, secretaria i administració:

C/. Sant Agustí, 7 • 46800 Xàtiva
tarepa.pv@gmail.com

ISSN: 1575-9016

ISSN: 2605-1796 (digital)

Dipòsit legal: V-5125-2000

Revista indexada en GeoDatos: Indexador de Geografia e Ciências Sociais
<http://www.dge.uem.br>

(Quaderns d'Educació Contínua
no es fa responsable de les opinions
dels col·laboradors de la revista.)

IPF: Institut Paulo Freire • UV: Universitat de València • UdG: Universitat de Girona • UVIC: Universitat de Vic • UJI: Universitat Jaume I de Castelló • UA: Universitat d'Alacant • ACEFIR: Associació Catalana per l'Educació, la Formació i la Recerca/Associació Europea d'Educació d'Adults • UB: Universitat de Barcelona • FDC: Desenvolupament Comunitari • UIB: Universitat de les Illes Balears • UM: Universitat de Malta • UMINHO: Universitat del Minyo • UNIVR: Universitat de Verona • ULASALLE: Universidad de La Salle • UNICATT: Universitat Catòlica de Milà • UMA: Universitat de Màlaga • UL: Universitat de Lisboa • JCU: James Cook University • MSU: Montclair State University • LFCOOP: La Fàbrica Cooperativa

carpeta

L'exploració de l'experiència com a pràctica emancipadora; límits, tensions i possibilitats

Clara Arbiol González • 5

Pràctica emancipadora crítica en l'educació al llarg de la vida (educació permanent)

Peter Mayo • 16

Itineraris històrics de l'Educació Popular en Amèrica Llatina: el seu cercle virtuós de política, cultura i pedagogies

Jorge Osorio Vargas • 22

Dimensió socialitzadora de les narratives a partir d'experiències i vivències de mares i pares

María Dolores Jurado Jiménez • 34

contínua

Què està en joc a les pràctiques "crítiques" i "emancipadores"? Reflexions des d'un materialisme pràctic

Antonio Benedito Casanova • 43

persones, territoris i experiències

Educació al llarg de la vida a Vallecas

Eduardo Cabornero Martínez • 65

Universitat al barri: una pràctica educativa d'educació ciutadana

Ángel Marzo Guarinos i Jessica Cabezas Alarcón • 76

Pinzellades de Murillo acolorixen l'educació permanent

Juan Carlos Bohórquez Márquez i Charo Bosch Rodríguez, • 83

Un projecte ApS per a reduir la bretxa digital de les persones majors

Ignacio Fernández Rull, Vicent Tortosa Edo i Francisco Fermín Mallén Broch, • 94

investigació

La consciència dual com element de la intervenció socioeducativa en Catalunya amb joves tutelats

Xavier Balart López • 105

arxiu

dialogica

Pràctiques crítiques i emancipadores d'educació permanent

Máira Tavares Mendes • 115

fotografies

Sebas Parra Nuño en acció 1 • 122

llibres

Miradas sobre la educació a lo largo de la vida. Investigaciones y experiencias

Ángel Marzo Guarinos • 131

Com participar

Quaderns d'Educació Contínua?

Les pàgines de la nostra revista estan obertes a tot tipus de col·laboracions relacionades amb l'Educació i la Formació de les Persones Adultes. El nostre interès és oferir la publicació a tots aquells que desitgen col·laborar en ella exposant els seus coneixements, les seues reflexions i experiències analitzades. Així com també a les persones i institucions que desitgen difondre a través dels Quaderns d'Educació Contínua les seues iniciatives i activitats dins d'aquest àmbit.

Les col·laboracions han de requerir les següents condicions bàsiques:

- L'extensió dels treballs serà de 10 pàgines en format DIN A-4, a doble espai, amb un títol que sintetitze el seu contingut. És convenient d'intercalar apartats que divideixquen i ordenen les diferents parts de l'exposició.
- S'enviarà dues còpies del treball acompanyades d'una versió d'aquest en suport informàtic, preferentment en Winword. S'aconsella, si el tema ho permet, incloure gràfics, quadres sinòptics, etc., que il·lustren i completen el contingut del text.
- Com és natural la revista podrà realitzar una «correcció d'estil» sobre el text original, que en cap dels casos alterarà els conceptes ni l'enfocament adoptats per l'autor.
- Notícies i dades per a ser incloses en les pàgines informatives de la revista, sobre congressos, jornades, convenis, acords, programes, plans, iniciatives, projectes; cursos, conferències, debats, premis i concursos; publicacions de llibres, revistes, manuals, etc.
- Ha d'incloure sempre la font responsable i les notes de referència on el lector pugui requerir major informació.

editorial

La formació inicial i permanent, així com l'autoformació en exercici, del professorat valencià en general i, també, del professorat específic de les iniciatives públiques, socials, cooperatives... d'educació i formació de persones joves i adultes immerses a l'àmbit d'educació al llarg de la vida, com les últimes CONFITEAS han senyalat, és manifestament millorable, molt especialment, si les primeres sols posen l'èmfasi en qüestions relatives a l'especialització-domini de les didàctiques i/o dels assumptes de les tasques organitzatives curriculars, amerades per aportacions pretesament (in)novadores. Les segones sols atenen a les variables d'especialització específica, fent derivar aquestes com l'element bàsic del quefer educatiu-formatiu i ancorant les funcions de les persones educadores en una simple actuació de persones treballadores, sense objecte ni obra, aprofundint en l'aguda tendència cap l'ordinarietat d'aquest subsistema i, a més a més, produint un efecte de vasta ordenació-classificació i/o infantilització de les persones joves i adultes participants, independentment de la seua funció en el camp de pràctiques educatiu-formatiu, sociocultural i polític. Malament podran bastir-se i fer brotar pràctiques crítiques i emancipadores que busquen l'apoderament de la ciutadania en general i de les dones, joves, persones adultes... en particular.

I l'autoformació en exercici de la professió-vocació educativa-formativa fa temps que, per diferents motius –la desfeta sociopolítica que travessa les últimes dècades del segle passat i les de l'evident segle XXI; la derrota sociocultural, complexa i ferotge, que creua les pràctiques educatives i socials dels últims 40 anys; les inacabables opressions: sexual, somàtica, racial, de classe...; etc.– és quasi absent dels 'establiments' educatius i formatius i, a més, en certa manera, sobreviu depenent d'ajudes, subvencions... que malauradament condicionen i/o determinen el seu caràcter viu i alliberador o, potser, subsisteixen en oasis institucionals, sociopúblics... o, com ja fa algun temps vàrem explicitar, en 'escoles de barri' que, cada vegada més, esdevenen 'escoles castells', aïllades tant de les comunitats –i de les seues gents– en les quals estan enclavades com de qualsevol projecte-programa-procés profundament alternatiu i antagonista, emancipador i ciutadà. I, per tant, amb una fonda debilitat operativa i sense cap possibilitat de promoure la germinació de llavors de llibertat, emancipació, crítica... i, d'aquesta manera, "es cau en la pura metodologia que subministra, per una banda, obrers aburgessats i, per altra, intel·lectuals fràgils (neonoucentistes) que van d'acadèmics per la vida", com va escriure Joan Brossa.

Sí, a més, considerem que la classe (les classes), i també d'altres conceptes-perceptes-afectes claus com el sexe-gènere, el racisme, l'exploació-extractivisme de la natura i dels altres éssers vi-

vents... –així com els diversos corol·laris que comporten la instauració-aplicació de diverses dominacions i colonitzacions de cossos, territoris...– també han estat foragitats de la immensa majoria de les iniciatives institucionals, socials, sindicals... d'educació permanent i que, sols en algunes de les iniciatives educatives permanents-populars, plurals, diverses i antagonistes que, a peu d'obra, persisteixen en la seua activitat-obra de lectura i escriptura crítica-crítica del món.

Tal vegada, caldria reconsiderar que a les pràctiques educatives d'aprenentatge al llarg de la vida, la perspectiva-dinàmica antagonista, emancipadora... és absent. Unes vegades per no comparança, d'altres per l'intens soterrament en regles, disciplines-disciplinars, espais de tancament... i sempre marcades per les línies blaves demarcadores de l'autoritarisme de nou tipus, les dominacions-opressions, el sexisme, el racisme... més o menys adobat per les tecnologies dures i la mística consumista extremament espectadora i espectacular, especialment ara mateix que, com senyala Paul B. Preciado, entre d'altres, "estem passant d'una societat escrita a una societat ciber-oral, d'una societat orgànica a una societat digital, d'una economia industrial a una economia immaterial, d'una forma de control disciplinari i arquitectònic, a formes de control microprostètiques i mediàtic-cibernètiques".

Malgrat aquesta situació, ens cal reconstruir un xarxa policèntrica d'iniciatives educatives permanents-populars-feministes, que en l'actualitat ja estan en moviment [experienciació; cooperació i sanació; desaprenentatge; descodificació; cura i intervenció-aprenentatge...] que implementen les pràctiques diverses i plurals, reals, de crítica i emancipació minuciosament dissidents, antagonistes... en les quals hem de participar i posar dempeus actuacions contra la colonització i/o neutralització dels nostres cossos, les nostres ments, els nostres territoris... i produir allò social i real, inèdit, viable i en transició, d'una altra forma amb algunes noves estratègies [desidentificació, desnormalització, emancipació cognitiva, desmercantilització de les relacions socials, destitució de les pràctiques institucionalitzades de violència, hibridació antidisciplinària i antididàctica, col·lectivització i politització...] que fan imprescindible un canvi de paradigma –que vàrem començar a plantejar en 2003-2023– que: suscite sexualment i política: cooperació, solidaritat i antagonisme; que implique ecològicament i territorial: compromisos pel conjunt dels éssers vivents; que avive culturalment i social: relacions, convivialitats i cures inter éssers vivents;... És a dir, canvis profunds recombinats que sols "podran ser operats a través de pràctiques concretes de transformació micropolítica", com afirma Paul B. Preciado. **Nosaltres-estem-juntes-en-això.**

Universitat al Barri: una pràctica sociocultural d'educació ciutadana

Àngel Marzo i Jessica Cabezas, Saó/Formació i Educació Permanent

Universitat al Barri neix com a pont entre dues pràctiques educatives que es necessiten però entre les que sovint hi ha una gran distància la formació bàsica de persones adultes i el món universitari. Estem en una societat que reconeix com imprescindible l'educació a llarg i a l'ample de la vida però per altra banda no hi ha consens sobre els model educatiu que cal impulsar més enllà de l'escolarització acadèmica. Des d'escoles d'educació bàsica de persones adultes i altres dispositius d'educació popular l'educació s'entenia com una eina per donar resposta al reptes vitals de les persones de pobles o barris. En la mesura que aquest procés reïx desvetlla unes ganes d'aprendre, enfortir el propi bagatge, de contrastar-lo amb altres persones que va més enllà dels currículums oficials. Quan es finalitzen els estudis de llengües, d'informàtica, de coneixements bàsics algunes persones s'han fet conscients que l'educació obre noves expectatives. L'alternativa que ofereix el sistema educatiu és continuar els estudis cap a la universitat o la formació professional. Però per algunes persones l'escola s'han obert altres possibilitats molt més àmplies que són de gran vàlua. Així, persones que tenen una trajectòria professional consolidada veuen que l'educació pot contribuir a la millora de la salut, les relacions personals, la convivència, la comprensió de món i molts altres aspectes de la seva vida. Des de diversos dispositius socioculturals en els que s'ofereixen continguts específics o bé a activitats de lleure però no sempre aquestes responen a les necessitats formatives desvetllades o són prou accessibles per aquests col·lectius que necessiten algunes actuacions més adaptades al seu entorn comunitari.

Així, quan l'educació ha començat a formar part activa de les seves vides o es trunca el seu procés d'aprenentatge o es remet a les persones a itineraris formatius que no donen resposta a les seves necessitats. Si l'educació ha estat una font d'aprenentatges que els han permès comprendre millor la realitat que els envolta, elaborar propostes que comunitàries de progrés per la seva vida i del seu entorn ¿perquè abandonar-la?

Per altra banda els estudiants i altres agents del món universitari volen explorar com els coneixements amb els que treballen en el món acadèmic poder ser implementats amb al pràctica educativa en entorns comunitaris. L'acostament entre els continguts teòrics i la pràctica és una necessitat que afavoreix el seu aprenentatge i la recerca de nous espais d'aplicació.

Partint d'aquestes dues situacions i tenint com a referència les aportacions pedagògiques de l'educació popular les bases per formular una proposta d'educació recíproca. Les persones del barri parteixen de la curiositat, la voluntat d'aprehendre, en terminologia freireana, i joves universitaris s'acosten a la pràctica. L'experiència es formula com una aproximació reflexiva, crítica en què les persones que participen no són un subjecte passiu sinó els actors que alhora aprenen en la concreció del propi acte educatiu. També aporta als i les partici-

pants significatius i amb sentit per l'aprenentatge. És un projecte en el present i de futur a la vegada que aprofita el bagatge personal i social. L'acció educativa enriqueix la vida de les persones i permet comprendre millor la realitat que els envolta i incidir en ella per millorar-la. Parteix de la base de la cultura popular però també del coneixement científic-acadèmic tractant-los, no com a elements antagònics sinó en un camp de trobada que permet donar resposta als reptes que es plantegen a la vida quotidiana.

Punt de trobada de coneixements acadèmics i cultura popular

La informació i el coneixement tenen un paper clau per al desenvolupament de les persones i de la societat. Actualment la ciència, la tècnica crea en cada moment instruments que permeten donar resposta a problemàtiques que fa unes dècades era impensable que es poguessin resoldre. A la vegada també imposen unes condicions de vida subjectes a dinàmiques que sovint són incomprensibles o impracticables per a una bona part de la població. Els avenços no arriben a totes les persones de la mateixa manera implica que sovint es produeixi una fractura entre el sector de la població que posseeix les claus dels recursos i les possibilitats que proporcionen aquests avenços i les capes socials més populars. A més deixa en mans d'un petit sector la presa de decisions clau pel conjunt de la societat, una gran part de la població contempla aquests esdeveniments com a espectadors. O són desconexors de les dinàmiques i les possibilitats de la ciència i els nous coneixements o, el que és més greu, tampoc poden arribar a tenir els beneficis que aquests els poden aportar. L'experiència parteix d'una concepció democràtica i democratitzadora de l'educació. Educar-nos significa que les persones som cada vegada més capaces d'actuar sobre el nostre entorn. I això es fa més evident en a l'entorn comunitari que en la nostra experiència representa el barri.

D'altra banda, hi ha una font de coneixements que no ve del treball acadèmic o de recerca científica sinó dels coneixements dels que anomenem cultura popular. De vegades aquesta ha estat menystinguda. Però bona part dels coneixements més útils per a la nostra vida quotidiana tenen el seu fonament en aquesta cultura.

Universitat al barri se situa al punt de trobada aquests coneixements que hem descrit. D'una banda el coneixement científic i acadèmic i de l'altra el que ve de la cultura que fan les persones i la societat al seu dia a dia. L'experiència provoca una confrontació productiva i enriquidora per tots els participants.

Les accions educatives no són un programa d'extensió dels coneixements acadèmics sinó un procés de participatiu dels agents universitaris i de les persones del barri per trobar respostes a temes clau, significatius, que tenen sentit per als i les participants i el seu entorn.

A més, aquesta interacció reforça l'autoconfiança de les persones implicades. Permet als joves universitaris realitzar una activitat pràctica per posar en joc els seus coneixements i a les persones del barri trobar l'espai per conèixer nous continguts útils per la seva vida quotidiana.

Es conforma un procés d'interacció dialògica on l'experiència i el coneixement contribueixen al desenvolupament integral dels participants. És un pont entre el saber adquirit a través dels anys i el saber que aporta la universitat en un sentit més acadèmic. La teoria pren vida i afavoreix l'autonomia i el desenvolupament competencial dels estudiants que s'aproximen a una realitat concreta. En aquest context els estudiants abandonen formes tradicionals de fer i aprenen a acollir la diversitat com un valor que enriqueix i tenyeix la cultura de manera positiva.

És un procés d'intercanvi recíproc que permet reforçar la persona del territori amb més carències i convertir-se en una eina d'inclusió. Ampliant els seus coneixements té més recursos per adaptar-se a les condicions de la societat i donar resposta als nous reptes que se li poden plantejar.

L'experiència educativa

El punt de partida de les activitats són els interrogants que es formulen des de les persones del territori. No es cerca només una dinàmica transmissió de coneixements sinó com diu bell hooks (2021) aquells temes que fan que l'aprenentatge commogui als participants impulsant una fervent voluntat de conèixer. Es busquen continguts significatius i amb sentit però també que aquests siguin capaços de provocar emocions. Es cerca la confrontació, el debat aquests coneixements amb la realitat de les persones del territori. La proposta s'inspira en cercles de cultura de Paulo Freire en els que els coneixements es recreen a partir de una pedagogia dialògica i del consegüent efecte a la vida quotidiana. Els sabers i les temàtiques són diverses ja que contempnen el coneixement des d'una perspectiva àmplia i global. L'objectiu és apropar-se a temàtica sense eludir la seva complexitat i esdevenir un mitjà que promou un aprenentatge permanent.

Per dur a terme l'experiència cal implicar també a xarxes, entitats i persones del territori que participen. L'associació de veïns i veïnes, la biblioteca, l'escola d'adults, els casals del barri són convidats a participar en el procés i elaborar propostes conjuntes.

És un punt de trobada de dones i homes de procedència molt diversa, amb problemàtiques i vivències que aporten perspectives que enriqueixen el debat i la formulació de propostes. I aquest procés té tant la dimensió personal com la col·lectiva amplifica i incrementa la seva repercussió.

Segui quina sigui la situació inicial de les persones es crea un fòrum, un espai públic on tothom pot fer la seva aportació i conèixer la dels altres. En aquest espai la cultura adquireix un valor que unifica les capacitats cognitives, socials i emocionals dels que hi participen.

Cal destacar que una part del col·lectiu participant en el projecte són dones. El procés visibilitza la seva trajectòria singular i crea un lloc a l'espai social, al territori.

Unes estudiants universitàries participants en el projecte deien: “vam entendre que compartir, aprendre dels altres, conèixer que tots estem dins del mateix llinar de la vida, tenim vides molt similars, i només varien els contextos de cadascú”. I les participants expressaven que des d’un primer moment els va impactar l’activitat i va despertar un gran interès i ganes de col·laborar de totes les dones.

El procés

Les propostes metodològiques són específiques per a cada grup i per cada situació concreta. Les activitats es configuren amb l’acord de les persones que participen. Tot i que el punt de partida siguin els participants i del territori, l’acció educativa entraria en un bucle sinó establissin connexions i es projectessin sobre espais més generals. Per això el projecte ‘inscriu en una xarxa de relacions amb el seu entorn. Les aportacions d’aquest entorn també es veuran enriquides per propostes que l’equip de treball o les i els estudiants universitaris que hi participen vegin adequades.

Per poder fer aquest pas i que alhora arrel·li en la seva experiència calen dues condicions. Primerament que hi hagi la percepció que el procés va en la direcció de millorar les condicions de vida dels participants. I en segon lloc que el diàleg entre totes les persones que hi participin sigui constant.

Totes les persones que hi participen tenen una posició activa, no hi ha coneixement que no es pugui contrastar. No es treballa de manera unidireccional d’un que sap cap als altres que no en saben. Aquesta perspectiva genera bé un clima d’implicació que dona resultats molt positius. Reunir persones de generacions, de cultures, de llengües, de condicions personals i socials diferents creant un enllaç de l’aprenentatge compartit. Tant és així, que de vegades i amb l’acompanyament de l’educador o l’educadora la persona no només rep una formació o aprenentatge determinat sinó que és ella mateixa qui el genera. Es cerca que pugui divulgar aquell saber que ha adquirit al llarg dels anys per compartir el seu aprenentatge sobre el tema en que es centra l’aprenentatge.

Així, cal establir i cuidar aquests vincles i canals amb les persones i el territori que li permeten detectar necessitats formatives, accedir a les persones i treballar. Aquest procés permet implicar en la tasca col·lectius que sovint es consideren a ells mateixos fora d’aquestes possibilitats. Comptem amb un atractiu previ de la persona del barri cap a una cultura acadèmica que li resulta distant i un universitari immers en aquests continguts però que vol conèixer la pràctica.

Aquest procés genera autoconfiança i confiança mútua, un element clau per al progrés que permet accedir a coneixements i propostes que fins ara podrien estar molt allunyades. El que és extraordinari són les xarxes que es teixeixen entre joves i adults que veuen que a través de les activitats que es desenvolupen es propicia un procés d’aprenentatge mutu.

L'apropament al contingut es realitza de manera que cada persona pugui partir de si mateixa (Piussi 2006) com a ésser sexuat, amb un bagatge personal, amb unes característiques pròpies que no són un llast per a l'aprenentatge sinó la matèria amb què treballem. Prendre en consideració la diversitat de les dones i els homes que participen en el procés enriqueix l'aprenentatge.

Aquest treball, tal com ho plantejem, necessita el contacte amb les persones d'una en una que els permeti sentir-se i reconèixer-se, i alhora un treball grupal en accions conjuntes amb les parts (Arnaus, 1998). Disposem d'espais i estratègies per poder arribar a aquests diferents nivells. Cada activitat té una persona de referència oberta a qualsevol proposta. També cal dir que la nostra metodologia crea notables sinergies, no tot depèn de l'equip de dinamització sinó que cada participant es pot convertir en dinamitzador de la proposta que cregui convenient.

L'organització

El projecte està dividit en dues fases:

Primera fase:

La preparació, realització i avaluació de les sessions culturals i educatives dels estudiants a diferents barris de Barcelona i municipis propers. Durant la primera part del projecte l'objectiu és l'intercanvi de sabers entre diferents col·lectius: l'alumnat universitari i diferents persones que participen als barris de projectes culturals i educatius. Així doncs, abans de tot des de la universitat es planteja als estudiants l'opció de fer una formació en un barri amb diferents persones; aquests prepararan una sessió formativa adaptada als diferents contextos reals a partir d'una selecció de temes escollits per part de les persones que assistiran als tallers. L'alumnat universitari amb l'acompanyament del professorat fa una cerca teòrica sobre els temes proposats i la preparació de la sessió que faran a l'aula dels diferents barris.

Segona fase:

L'objectiu d'aquesta segona fase és crear un espai de debat i reflexió referent sobre educació al llarg de la vida i cultura popular. Aquesta part del projecte es realitza amb la col·laboració de la Universitat de Barcelona, es convida a diferents experiències educatives i culturals. És un espai de trobada entre docents i alumnat universitari de diferents camps del coneixement i la cultura popular de gent gran, persones novvingudes, i ciutadania en general amb interès per l'educació.

Amb la col·laboració de centre de formació d'adults i entitats que treballen en diferents contextos de l'alumnat, desenvolupa la sessió.

Com es valora el projecte

Fem una avaluació contínua del projecte tant de la tasca dels estudiants universitaris, com dels participants a les sessions. És objectiu de l'experiència sistematitzar

les aportacions del procés tant aquells resultats que havíem previst com aquells que es van conformant en el trajecte educatiu amb l'aportació de totes les persones que participen.

Bona part de les persones que participen en aquest col·lectiu tenen un bagatge personal que enriqueix el procés i el bagatge provinent del seu entorn cultural ambdós aporten una productiva relació intercultural.

El projecte ha estat una eina per treballar les mancances d'educació bàsica i així convertir-se en una eina d'inclusió. Uns joves universitaris participants al grup feien aquesta apreciació sobre l'experiència:

“Hem de dir que aquest grup de dones és excepcional. Estan obertes a aprendre i fer allò que se'ls demana. Van participar activament i sense posar obstacles a res del que fèiem”

“La proposta que vam oferir, la van acceptar de la millor manera possible. Volem destacar una participació completa i sincera. Van ser emocions, sentiments, llàgrimes, i tot des d'una reflexió interna de tots nosaltres (dones i alumnes) i va fer de la sessió, una experiència de molt d'enriquiment i aprofundiment”

“No ens coneixien, no les coneixíem. Es van obrir d'una manera esfereïdora, i tant elles com nosaltres, vam entendre que compartir, aprendre dels altres, conèixer que tots estem dins del mateix llindar de la vida, tenim vides molt similars, i només varien els contextos de cadascú. I és un aprenentatge molt pur i molt”

L'ampliació de coneixements implica tenir més recursos per adaptar-se a les condicions de la societat actual i donar resposta als nous reptes que se li poden plantejar. Treballar per la inclusió social significa aprendre continguts que permetin ressituar les persones al seu entorn social, cultural i a la societat en general.

Una de les dones que va participar en un grup expressava així el resultat del seu aprenentatge

“Penso que els coneixements t'obren la ment i t'adones que tens molt per aprendre. M'agradaria seguir tenint i no perdre les ganes d'aprendre, trobar nous coneixements. No estic interessada a tenir títols, només coneixements.”

Hem treballat amb una metodologia de participació activa de tots els agents, no hi ha coneixement han estat permanentment contrastats. El treball no ho fem de manera unidireccional d'uns que saben cap als altres que no saben. Aquesta perspectiva aviat ha generat un clima d'implicació que dona resultats molt positius, com indiquen els testimonis que acabem de citar. Reunint persones de generacions, cultures, llengües, condicions personals i social diferents convertit en un element de l'aprenentatge compartit.

Com a resultat del treball del projecte ha estat hem pogut establir vincles amb altres activitats. Les estudiants del barri han visitat les Universitats a les Jornades que

hem realitzat o participant en activitats a les aules universitàries. També han participat en activitats culturals com ara conferències, exposicions o debats.

A manera de síntesi

Si considerem que l'objectiu fonamental de l'educació és guiar i acompanyar, la Universitat al Barri facilita i tendeix ponts per a l'aprenentatge des d'una doble perspectiva: comunitària i interpersonal. A través d'accions intencionades, la pràctica educativa cobra un significat particular. Proporciona elements que generen curiositat i promouen un pensament crític. Els seus coneixements no provenen només del saber acadèmic sinó que neixen de la cultura popular que cobra vida a través dels seus integrants.

Les activitats i accions desenvolupades no són una mera extensió dels coneixements del món acadèmic, són un procés on estudiants i persones del barri es troben i aprenen les unes de les altres. És un aprenentatge significatiu que considera els coneixements previs i les experiències de les persones que hi participen.

Referències bibliogràfiques

- ARNAUS, R. (1998) Metodología para la formación básica o apostar por una metodología de los sujetos visibles. *Diálogos, Educación y Formación de Personas adultas*, 14, 33-42.
- HOOKS, B (2021) *Enseñar a transgredir*. Madrid: Capitán Swing.
- CASTELLS, A. (2021) Universidad en el barrio. En Marzo, A.; Costa, G. *Miradas sobre la Educación a lo largo de la vida*. Barcelona: Marge Books
- CLÓVIS, J. (2004) *Escola ciutadana. Reptes, diàlegs i travessies*. Xàtiva: Publicacions de l'Institut Paulo Freire.
- FREIRE, P. (1986) *La educación como práctica de la libertad*. Madrid: Siglo XXI. [Hi ha edició catalana: *L'educació com a pràctica de la llibertat*: Xàtiva, 2008]
- GUTIÉRREZ, F. y Prieto, D. (2002). La mediación pedagógica. Apuntes para una educación a distancia alternativa. Xàtiva: Diálogos-L'Ullal Edicions-Publicaciones del Instituto Paulo Freire.
- KIRKWOOD, G. y Kirkwood, C. (2007) *Educación de personas adultas viva. Freire en Escocia*. Xàtiva: Diálogos-L'Ullal Edicions-Publicaciones del Instituto Paulo Freire.
- PIUSSI, A. M. (2006). *Formar y formarse en la creación social*. Xàtiva: Publicaciones del Instituto Paulo Freire.
- ZAIA, T, (2020) Accoglienza, condivisione e partecipazione: la comunità si fa forza! *Rizoma Freiriano*, 28 <http://www.rizoma-freireano.org/accoglienza-condivisione>

Autor de la il·lustració: Valentín González

12 i 13 de juliol de 2023 · Xàtiva
CPFFA Francesc Bosch i Morata

Recreant pràctiques crítiques i emancipadores en l'educació al llarg de la vida

UNIVERSITAT
ID VALÈNCIA
Facultat de Ciències Socials

Associació de Persones
Adultes Participants
CPFFA FRANCESC BOSCH I MORATA

TAREPA - PV
Taller per a l'Acció Renovadora de l'Educació
Permanent d'Adults al País Valencià

